

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของ
ราษฎรในชุมชนที่อยู่รอบพื้นที่โครงการป่าสาธิตและต้นแบบ แห่งอำเภอสังทอง
นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
“Socio-economic Factors Affecting the Dependency on Forest Resource of
People Residing Around Demonstration and Forest Model Project Area at
Sangthong District, Vientiane Capital, Lao people’s Democratic Republic.”

ภูเวียง คุณประเสริฐ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพเศรษฐกิจสังคม การประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ และแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ของราษฎรที่อยู่รอบพื้นที่ป่าสาธิต และต้นแบบ แห่งอำเภอสังทองนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือสำหรับสัมภาษณ์ตัวแทนครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 230 ครัวเรือนวิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามใช้วิธีไคสแควร์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการศึกษาพบว่าตัวแทนครัวเรือนตัวอย่างเป็นเพศชายร้อยละ 53.5 มีอายุเฉลี่ย 39.87 ปีมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 6.05 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 4.27 คน ตัวแทนครัวเรือนส่วนมากได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 42.6 คน มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ร้อยละ 65.6 มีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 66,864.81 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี รายจ่ายเฉลี่ย 52,394.70 บาทต่อครัวเรือนต่อปี การถือครองพื้นที่เฉลี่ย 13.23 ไร่ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ได้มาจากรัฐมอบให้มีความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ร้อยละ 97.8 มีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ร้อยละ 63.9 ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ 9 ประเภทได้แก่ ไม้ไผ่ พืชผัก แมลงกินได้ ไม้ใช้สอย ไม้ฟืน สัตว์ป่า หน่อไม้ หวายและเห็ด ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรที่อยู่รอบพื้นที่ป่าสาธิต และ

¹ อาจารย์คณะป่าไม้มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาวนศาสตร์ชุมชน คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ต้นแบบแห่งอำเภอสังทองนครหลวงเวียงจันทน์ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่รายได้ของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง ระยะทางในการไปเก็บหาของป่า และสุดท้ายคือ แนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่ได้แก่มาตรการในการใช้ประโยชน์และมาตรการในการอนุรักษ์

คำสำคัญ: ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม อิทธิพล การพึ่งพิง พื้นที่ป่าสาธิตและต้นแบบ

Abstract

The research has the object to study the socio-economic conditions, evaluation of the taking advantage of forest resources, factors associated with dependency on forest resources and the guideline management of people residing around the demonstration and forest model project area at Sangthong district, Vientiane capital, Lao people's democratic republic. The study collected data by interviewing as the tool interview a simple representative household at 230 households, statistical analysis used to examine the relationship between the independent variable and the dependent variable by using chi-square statistical significance at 0.05

The results showed that a sample representative of households was 53.5 percent of male who have the average age was 39.87 years. They have 6.05 people of the average number of household members. There are 4.27 workers in the average household. The most representative households have received secondary education was 42.6 percent. There is 65.6 percent of the most agriculture. They have the average income per household in a year at 66,864.81 Baht. They have the average payment per household in a year at 52,394.70 Baht. They have the average area of 13.23 hectares held without the right documents from government provided. They have knowledge of the forest resource conservation 97.8 percent. They have dependency on forest resources 63.9 percent to take advantage of forest resources of 9 kinds such as bamboo shoot plants, vegetables, edible insects, wood floor, wood, animals, shoot, rattan and mushrooms. The factors associated with the dependency on forest resource of people residing around demonstration and forest model project area at Sangthong district, Vientiane capital, Lao people's democratic republic such as the household income, the holding area, the distance to collect forest products and the last is the guideline the management area such as measures in take advantage and conservation measures.

Keyword : The socio-economic factors, Influence, Dependency, Demonstration forest and Forest model project area.

1. บทนำ

ป่าสาธิตและต้นแบบแห่งอำเภอสังขละบุรีเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ อย่างอุดมสมบูรณ์ และเป็นพื้นที่อนุรักษ์ของคณะป่าไม้มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ ฝึกงาน ฝึกงาน ทำวิจัยสำหรับนักศึกษาป่าไม้และคณาจารย์ อย่างไรก็ตามป่าสาธิต และต้นแบบ แห่งอำเภอสังขละบุรี เหมือนกับพื้นที่ป่าอื่น ๆ ที่มีอยู่ทั่วประเทศที่ต้องประสบกับปัญหาการลักลอบตัดไม้ การบุกรุกครอบครองพื้นที่ การลักลอบเก็บหาของป่า ล่าสัตว์และทำลายสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ฯลฯ ทั้งนี้มีสาเหตุสำคัญเนื่องจากประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ยังมีการดำรงชีวิตโดยที่ยังยึดอาชีพหลักทางการเกษตรกรรม และต้องพึ่งพิงอยู่กับผลผลิตจากป่า และมีรายได้ต่ำจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติสูง เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมของราษฎรในพื้นที่โครงการป่าสาธิตและต้นแบบแห่งอำเภอสังขละบุรีหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. เพื่อประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในพื้นที่โครงการป่าสาธิต และต้นแบบ

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมกับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในชุมชนที่อยู่รอบพื้นที่โครงการป่าสาธิต และต้นแบบ

4. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่โครงการป่าสาธิตและต้นแบบสู่ความยั่งยืน

3. วิธีการ

ขนาดของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่ใช้เป็นตัวแทนศึกษาคำนวณได้จากการใช้สูตรของยามานะ (Yamane, 1973) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

$$\text{แทนค่า } n = \frac{542}{1 + 542(0.05)^2}$$

$$n = 230$$

นำกลุ่มตัวอย่างที่ได้ไปคำนวณหากกลุ่มตัวอย่างที่กระจายในแต่ละหมู่บ้านตามประชากรศึกษา โดยใช้สูตรกระจายตามสัดส่วน (สุบงกช, 2526)

$$n_i = n \frac{N_i}{N}$$

การกระจายของจำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ทำการศึกษาแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่างของครัวเรือนที่ทำการศึกษา

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
1	ท่านาสา	239	101
2	นาปอ	95	42
3	กล้วย	133	56
4	หนองบัว	75	31
	รวม	542	230

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสัมภาษณ์มาลงรหัสแล้วทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Sciences) แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคำนวณค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

การวิเคราะห์เชิงพรรณนาโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทางด้านเศรษฐกิจสังคมมาวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแปรปรวนทางเดียวโดยใช้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

การวิเคราะห์หาระดับการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้สามารถประเมินได้จากมูลค่าสุทธิของปริมาณทรัพยากรป่าไม้ที่พึงพิงรายชนิดที่เกิดจากการใช้ประโยชน์จากการเก็บหาผลผลิตป่าไม้ โดยตีมูลค่าเป็นตัวเงิน ในรอบปี 2553 ของทั่วชุมชนที่ได้ประเมินจากครัวเรือนตัวอย่าง ซึ่งมูลค่าสุทธิที่เกิดจากการใช้

ประโยชน์ทางตรงจากการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน จะมีค่าเท่ากับมูลค่าของผลผลิตป่าไม้ทั้งหมดที่ชุมชนเก็บหามาใช้ประโยชน์หักลบด้วยต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่เสียไปจากการเดินทางที่เกิดขึ้นในการไปเก็บหาของป่าซึ่งต้นทุนนี้จะประกอบด้วยค่าเสียโอกาสของแรงงานที่ใช้ในการเก็บหาของป่า ในกรณีที่ใช้จ่ายยานพาหนะในการไปเก็บหา ก็จะเป็นต้นทุนที่ต้องคำนวณการสึกหรอของยานพาหนะอีกด้วย รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการซื้อเชื้อเพลิงสำหรับพาหนะดังกล่าวด้วย

การทดสอบสมมติฐานโดยการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลทางสถิติเพื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ตามสมมติฐานในการวิจัยที่ตั้งไว้ ตัวสถิติที่ใช้ทดสอบคือ ไคสแควร์ (Chi-square statistic) ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ใช้สูตรการคำนวณดังนี้ (บุญธรรม, 2540: 328)

$$\chi^2 = \sum \frac{(O - E)^2}{E}$$

5. สมมติฐานในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม
1. เพศของตัวแทนครัวเรือนตัวอย่าง	มีความสัมพันธ์กับการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่ป่าสาธิตและต้นแบบ
2. อายุของตัวแทนครัวเรือนตัวอย่าง	
3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	
4. จำนวนแรงงานในครัวเรือน	
5. ระดับการศึกษา	
6. อาชีพ	
7. รายได้	
8. รายจ่าย	
9. ขนาดพื้นที่ถือครอง	
10. ระยะทางในการไปเก็บหาของป่า	
11. ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	

6. ผลและวิจารณ์

ผลการศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในชุมชนที่อยู่รอบพื้นที่โครงการป่าสาธิต และต้นแบบแห่งอำเภอสังทอง นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแบ่งเป็น 5 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจสังคม การประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ระดับความรู้ของราษฎรในกฎระเบียบและแนวทางการอนุรักษ์ การทดสอบสมมติฐาน และแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่โครงการป่าสาธิต และต้นแบบโดยแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

7. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม

1. เพศ ของตัวแทนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างพบว่าร้อยละ 53.5 เป็นเพศชายและร้อยละ 46.5 เป็นเพศหญิง
2. อายุ ของตัวแทนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 30-40ปี ร้อยละ 44.4 รองลงมาคือช่วงอายุ 41-50 ปี ช่วงอายุน้อยกว่า 30 ปี ร้อยละ 10.9 และช่วงอายุมากกว่า 50ปี ร้อยละ 9.6 อายุเฉลี่ยของ

ตัวแทนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างคือ 39 ปี อายุสูงสุดคือ 67 ปี และต่ำสุดอยู่ที่ 21 ปี

3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 5-7 คนต่อครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 76.5 รองลงมาอยู่

ในช่วง 8-10 คนต่อครัวเรือนร้อยละ 14.3 น้อยที่สุดอยู่ในช่วง 3-4 คนต่อครัวเรือนร้อยละ 9.1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน สูงสุด 10 คน และต่ำสุด 3 คน

4. แรงงานในครัวเรือนตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 4-5คนต่อครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 70.4 รองลงมาคืออยู่ในช่วง 2-3 คนร้อยละ 20.9 น้อยที่สุดคืออยู่ในช่วง 6-7 คนคิดเป็นร้อยละ 8.7 มีจำนวนแรงงานเฉลี่ยเท่ากับ 4 คน แรงงานในครัวเรือนตัวอย่างสูงสุด 7 คน และต่ำสุด 2คน

5. ระดับการศึกษาของตัวแทนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 42.6 รองลงมาคือระดับประถมศึกษา ร้อยละ 29.6 ส่วนที่จบระดับ ปวส และปริญญาตรีมีจำนวนร้อยละ 21.1 และน้อยที่สุดคือตัวแทนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียนหนังสือคิดเป็นร้อยละ 6.5 ซึ่งส่วนมากอยู่ในกลุ่มของผู้หญิงและผู้สูงอายุ

ตารางที่ 2 ข้อมูลลักษณะประชากร

ข้อมูลลักษณะประชากร	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1. เพศ			
ชาย	123	53.5	
หญิง	107	46.5	
2. อายุ			
ต่ำกว่า 30 ปี	25	10.9	
30-40 ปี	103	44.4	
41-50 ปี	80	34.8	
มากกว่า 50 ปี	22	9.6	
3. สมาชิกในครัวเรือน			
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 คน	21	9.1	
5-7 คน	176	76.3	
8-10 คน	33	14.3	
4. แรงงานในครัวเรือน			
2-4 คน	129	56.1	
5-7 คน	101	43.9	
5. การศึกษาตัวแทนครัวเรือน			
ไม่ได้รับการศึกษา	15	6.5	
ประถมศึกษา	68	29.6	
มัธยมศึกษา	98	42.6	
อาชีวศึกษา	47	20.4	
ปริญญาตรี	2	.9	

6. การประกอบอาชีพของครัวเรือนตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักเป็นการเกษตรกรรม 151 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 65.7 และอีก 79 ครัวเรือนมีอาชีพหลักอยู่นอกการเกษตรกรรม (ได้แก่ เก็บหาของป่า รับจ้าง ค้าขาย และอื่นๆ) คิดเป็นร้อยละ 34.3

7. รายได้รวมต่อปีของครัวเรือนตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 50,000 บาทต่อปีร้อยละ 30.9 รองลงมา มีรายได้อยู่ในช่วง 35,001-50,000 ร้อยละ 21.7 ส่วนครัวเรือนที่มีรายได้ในช่วง 15,000-25,000 และ

25,001-35,000 มี 68 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 29.6 สุดท้ายคือครัวเรือนที่มีรายได้น้อยกว่า 15,000 ร้อยละ 17.8 รายได้ทั้งหมดมาจากอาชีพทั้งในเกษตรกรรม และนอกเกษตรกรรมซึ่งรายได้เกินกว่าครึ่งมาจากการเก็บหาของป่า

8. รายจ่ายรวมต่อปีของครัวเรือนตัวอย่างพบว่า มีส่วนใหญ่มิมีรายได้ในช่วง 15,000-25,000 บาทต่อปี ร้อยละ 32.6 รองลงมา มีรายได้อยู่ในมากกว่า 50,000

ร้อยละ 27.0 ส่วนครัวเรือนที่มีรายได้อยู่ในช่วง 15,000-25,000 และ 25,001-35,000 มี 36 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 15.2 สุดท้ายคือครัวเรือนที่มีรายได้น้อยกว่า 15,000 ร้อยละ 25.3 รายจ่ายเกิดจากสิ่งจำเป็นในครัวเรือน (อาหาร เสื้อผ้า เป็นต้น) อุปกรณ์ทางการเกษตร การศึกษา ค่ารักษาพยาบาล ค่าเดินทาง และรายจ่ายอื่นๆ

ตารางที่ 3 ข้อมูลเศรษฐกิจสังคม

เศรษฐกิจสังคม	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
อาชีพของครัวเรือน			
เกษตรกรรม	151	65.6	
นอกเกษตรกรรม	79	34.4	
รายได้ในครัวเรือน (บาทต่อปี)			
น้อยกว่า 15,000	41	17.8	
15,000-25,000	37	16.1	
25,001-35,000	31	13.5	
35,001-50,000	50	21.7	
มากกว่า 50,000	71	30.9	
รายจ่ายในครัวเรือน (บาทต่อปี)			
น้อยกว่า 15,000	58	25.2	
15,000-25,000	75	32.6	
25,001-35,000	17	7.4	
35,001-50,000	18	7.8	
มากกว่า 50,000	62	27.0	

9. ระยะทางในการไปเก็บหาของป่าพบว่าส่วนมากอยู่ในช่วง 2-3 กิโลเมตรร้อยละ 44.8 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.20

ตารางที่ 4 ระยะทางในการไปเก็บของป่า

ระยะทางไปเก็บของป่า	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ไม่ไปเก็บหา	83	36.1	ค่าเฉลี่ย 1.20
น้อยกว่า 2 กิโลเมตร	30	13.0	
2-3 กิโลเมตร	103	44.8	
มากกว่า 4 กิโลเมตร	14	6.1	
รวม	230	100.00	

10. คริวเรือนตัวอย่างส่วนมากมีจำนวนพื้นที่ถือครองจำนวน 2 แปลงร้อยละ 58.7 รองลงมาคือ 1 แปลง และ 3 แปลงร้อยละ 33.9 และ 7.4 ตามลำดับ

ขนาดพื้นที่ถือครองส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 5-15 ไร่ ร้อยละ 55.7 รองลงมาอยู่ในช่วง 16-30 ไร่ ร้อยละ 33.5 คริวเรือนที่มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 5 ไร่ ร้อยละ 7.0 และช่วงมากกว่า 30 ไร่ ร้อยละ 3.9

ขนาดพื้นที่ถือครองน้อย 2 ไร่ และมากที่สุดคือ 60

ตารางที่ 5 ขนาดพื้นที่ถือครองของคริวเรือนตัวอย่าง

ขนาดพื้นที่ถือครอง	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
น้อยกว่า 5 ไร่	16	7.0	เฉลี่ย 13 ไร่
5-15	128	55.7	สูงสุด 60 ไร่
16-30	77	33.5	น้อยสุด 3 ไร่
มากกว่า 30	9	3.9	
รวม	230	100.00	

ไร่ ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 5-15 ไร่ เท่ากับ 13 ไร่ การได้มาของพื้นที่ทั้งหมดมาจากรัฐมอบให้และไม่มีเอกสารสิทธิเป็นเพียงสิทธินำใช้ไม่สามารถโอนเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัว และซื้อขายได้พื้นที่ถือครองส่วนใหญ่อยู่นอกพื้นที่ป่าสาธิต และต้นแบบ ร้อยละ 93.5 และมีการใช้ประโยชน์ใน 3 ลักษณะคือที่อยู่อาศัยร้อยละ 4.3 พื้นที่ทำกินร้อยละ 7.0 และที่อยู่อาศัยรวมกับพื้นที่ทำกินร้อยละ 88.7

8. ความรู้ด้านอนุรักษ์ทรัพยากร จากการศึกษาพบว่าตัวแทนครัวเรือนเกือบทั้งหมดมีความรู้ในการอนุรักษ์ร้อยละ 97.8 และอีกร้อยละ 2.2 คือมีความรู้ในการอนุรักษ์ปานกลาง

ตารางที่ 6 ความรู้ในการอนุรักษ์

ความรู้ในการอนุรักษ์	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
มีความรู้	225	97.8	
มีความรู้ปานกลาง	5	2.2	
รวม	230	100.00	

9. การประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ของครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 230 ครัวเรือนพบว่า ครัวเรือนที่มีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ร้อยละ 63.9 และครัวเรือนที่ไม่พึ่งพิงร้อยละ 36.1
1. จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 7 การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง

การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
พึ่งพิง	147	63.9	
ไม่พึ่งพิง	83	36.1	
รวม	230	100.00	

2. ประเภทของทรัพยากรป่าไม้ที่ราษฎรเข้าไปเก็บหารายละเอียดในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ประเภทของทรัพยากรป่าไม้ที่พึงพิงของครัวเรือกลุ่มตัวอย่าง

ประเภท	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ไม้ไผ่	98	66.7	
พืชผัก	130	88.4	1 ครัวเรือนเก็บหา
แมลงกินได้	45	30.6	ทรัพยากรป่าไม้
ไม้ใช้สอย	68	46.3	ได้มากกว่า
ไม้ฟืน	76	51.1	1 ประเภท
สัตว์ป่า	81	55.1	
หน่อไม้	119	81.0	
หวาย	37	25.2	
เห็ด	142	96.6	

3. ปริมาณและมูลค่าของทรัพยากรป่าไม้ที่ราษฎรเก็บหามาใช้นั้นแยกตามประเภท รายละเอียดในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ปริมาณและมูลค่าของทรัพยากรป่าไม้

ประเภท ของทรัพยากร ป่าไม้	หน่วย	ปริมาณที่ เก็บหามาได้ ต่อปี (หน่วย)	ใช้ใน ครัวเรือนต่อปี (หน่วย)	จำหน่ายต่อ ปี (หน่วย)	ปริมาณเฉลี่ย ต่อครัวเรือน ต่อปี(หน่วย)	มูลค่าที่ หา มาทั้งหมดต่อ ปี(บาท)
ไม้ไผ่	ลำ	11,829.57	2894.12	8,935.45	80.47	237,341.74
พืชผัก	กิโลกรัม	46,822.00	46,822.00	0.00	318.52	615,155.87
แมลงกินได้	กิโลกรัม	4,303.94	1364.22	2,939.72	29.28	650,516.09
ไม้ใช้สอย	ลบ ม	79.60	79.60	0.00	0.54	232,434.78
ไม้ฟืน	ลบ ม	631.37	631.37	0.00	4.30	217,821.52
สัตว์ป่า	กิโลกรัม	1,033.04	1,033.04	0.00	7.03	105,628.70
หน่อไม้	กิโลกรัม	19,853.80	13271.15	6,582.65	135.35	468,385.36
หวาย	กิโลกรัม	581.52	581.52	0.00	3.96	59,658.26
เห็ด	กิโลกรัม	10,553.13	5863.89	4,689.24	71.79	1,528,482.52

4.1 ไม้ไผ่ พบว่าราษฎรมีการเก็บหาไม้ไผ่ 4 ชนิด ได้แก่ ไม้ไผ่พวง ไม้ไผ่ข้าวหลาม ไม้ไผ่เอี้ยะ และไม้ไผ่ไต้ ซึ่งมีราคาขายอยู่ที่ประมาณ 19-21 บาทต่อลำ

4.2 พืชผัก พบว่าราษฎรมีการเก็บหาพืชผัก 14 ชนิด ได้แก่ ผักหนาม ผักบุ้ง ผักหวาน ผักกูด ผักก้านจอบ ผักหนอก ผักไฮ้ไก่ ผักแดงขม ผักตีนจ้ำ ผักกาดฮ่อง ผักเหือบิน ผักบ่วง และหน่อข่ามีราคาอยู่ที่ 10-80 บาทต่อกิโลกรัม

4.3 แมลงกิน ได้พบว่ามี การเก็บหาแมลงกินได้ 7 ชนิด ได้แก่ จิ้งหรีด จักจั่น อีหนู แมงน้ำฝน แมงแคง กูดจี้ มดแดง มีราคาอยู่ที่ 60-240 บาท ต่อกิโลกรัม

4.4 ไม้ไผ่ใช้สอยพบว่ามี การใช้ประโยชน์ 1 ชนิด ได้แก่ ไม้กระยาเลย มีราคาอยู่ที่ 2,940 บาท ต่อลูกบาศก์เมตร

9.1 หมายเหตุ

ไม้กระยาเลย คือ ไม้ต้นทุกชนิดที่ไม่ใช่ไม้สัก ไม้ว่า จะเป็น เต็ง รัง พะยอม แดง ประคูน นนทรี ล้วนแล้วแต่เป็นไม้กระยาเลยทั้งสิ้น

4.5 ไม้พื้นพบว่ามี การใช้ประโยชน์ 1 ชนิด ได้แก่ ไม้กระยาเลย มีราคาอยู่ที่ 345 บาทต่อลูกบาศก์เมตร

4.6 สัตว์ป่าพบว่ามี การเก็บหาได้ 5 ชนิด ได้แก่ แล่นหนู งูสิงห์ กระรอก และนกมีราคาอยู่ที่ 50-480 บาท ต่อกิโลกรัม

4.7 หน่อไม้พบว่ามี การเก็บหา 5 ชนิด ได้แก่ หน่อไม้เอี้ยะ หน่อไม้พวง หน่อไม้ไต้ หน่อไม้ป่า และหน่อไม้บง มีราคาอยู่ที่ 16-38 บาทต่อกิโลกรัม

4.8 หวายพบว่ามี การเก็บหาหวาย 2 ชนิด ได้แก่ หวายนา และหวายบูน มีราคาอยู่ที่ 100-120 บาทต่อกิโลกรัม

4.9 เห็นพบว่ามี การเก็บหา 7 ชนิด ได้แก่ เห็ดปลวก เห็ดบด เห็ดขาว เห็ดตีนตุ๊กแก เห็ดกระด้าง เห็ดหนู และเห็ดมัน มีราคาอยู่ที่ 40-320 บาทต่อกิโลกรัม

10. ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรในชุมชนที่อยู่รอบพื้นที่โครงการป่าสาธิตและต้นแบบ

นำตัวแปรอิสระที่ได้กำหนดไว้ในสมมติฐานในการวิจัยมาหาความสัมพันธ์กับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ โดยใช้สถิติโคสแควร์ในการทดสอบสมมติฐานที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานที่ 1 เพศของตัวแทนครัวเรือนตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ผลการทดสอบพบว่าค่า Sig.= 0.703 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.05 (เท่ากับไม่ Sig) จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 อายุของตัวแทนครัวเรือนตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ผลการทดสอบพบว่าค่า Sig. = 0.827 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.05 (เท่ากับไม่ Sig) จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ผลการทดสอบพบว่าค่า Sig. = 0.060 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.05 (เท่ากับไม่ Sig) จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 4 จำนวนแรงงานในครัวเรือนตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ผลการทดสอบพบว่าค่า Sig.= 0.060 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.05 (เท่ากับไม่ Sig) จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 5 ระดับการศึกษาของตัวแทนครัวเรือนตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ ผลการทดสอบพบว่าค่า Sig.= 0.097 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.05 (เท่ากับไม่ Sig) จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 6 อาชีพของครัวเรือนตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ ผลการทดสอบพบว่าค่า Sig. = 0.097 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.05 (เท่ากับไม่ Sig) จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 7 รายได้ของครัวเรือนตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ ผลการทดสอบพบว่าค่า Sig. = 0.009 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.05 (เท่ากับ Sig) จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 8 รายจ่ายของครัวเรือนตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ ผลการทดสอบพบว่าค่า Sig. = 0.069 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.05 (เท่ากับไม่ Sig) จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 9 ขนาดพื้นที่ถือครองของครัวเรือนตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ ผลการทดสอบพบว่าค่า Sig. = 0.005 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.05 (เท่ากับ Sig) จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 10 ระยะทางในการไปเก็บหาของป่าของครัวเรือนตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ ผลการทดสอบพบว่าค่า Sig. = 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.05 (เท่ากับ Sig) จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 11 ความรู้ในการอนุรักษ์ของตัวแทนครัวเรือนตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ ผลการทดสอบพบว่าค่า Sig. = 0.4499 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ = 0.05 (เท่ากับไม่ Sig) จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 10 การทดสอบความสัมพันธ์

ตัวแปรอิสระ	Chi-square	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
			ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
เพศ	0.146	0.703		✓
อายุ	0.895	0.827		✓
สมาชิกในครัวเรือน	5.658	0.060		✓
แรงงานในครัวเรือน	0.459	0.498		✓
การศึกษาของตัวแทนครัวเรือน	7.868	0.097		✓
อาชีพของครัวเรือน	0.020	0.887		✓
รายได้	13.490	0.009	✓	
รายจ่าย	8.704	0.069		✓
ขนาดพื้นที่ถือครอง	12.911	0.005	✓	
ระยะทางไปเก็บหาของป่า	230.000	0.000	✓	
ความรู้ในการอนุรักษ์	0.573	0.449		✓

11. แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ป่าสาธิตและต้นแบบแห่งอำเภอสังทองนครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

11.1 ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าสาธิตและต้นแบบ

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรที่อยู่รายรอบพื้นที่ป่าสาธิตและต้นแบบมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่องส่งผลทำให้ปริมาณของป่ามีจำนวนลดลงและหายากตามไปด้วยและจากการแสดงความคิดเห็นของตัวแทนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ได้สรุปให้เห็นปัญหาชนิดและปริมาณของป่าลดลงเป็นปัญหาหลักของประชาชนโดยมาจากหลายสาเหตุดังนี้

สาเหตุที่ 1 พื้นที่ป่าหรือพื้นที่เก็บหาของป่าลดลงเกิดขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายพื้นที่ทำการเกษตร

สาเหตุที่ 2 พื้นที่ป่ามีสภาพเสื่อมโทรมที่เกิดจากการใช้ประโยชน์และเคยผ่านการทำไร่เลื่อนลอย

สาเหตุที่ 3 ความต้องการเก็บหาของป่าเนื่องจากของป่าสร้างรายได้ให้ประชาชนมากพอสมควร และยังเป็นความเคยชินที่มีมาแต่อดีต

สาเหตุที่ 4 มีคนนอกเข้ามาเก็บหาของป่าโดยที่ไม่มี การควบคุมดูแลอย่างเข้มงวดทำให้ของป่ามีปริมาณลดน้อยลง

11.2 แนวทางการจัดการ

จากปัญหาและสาเหตุเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับผลการร่วมระดมความคิดเห็นของตัวแทนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ได้จำแนกออกเป็นมาตรการต่างๆได้แก่ การใช้ประโยชน์และแนวทางในการอนุรักษ์

11.3 การใช้ประโยชน์

ควบคุมดูแลสร้างกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่า พร้อมกับกำหนดเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์ให้ชัดเจนสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

11.4 การอนุรักษ์

กำหนดและแบ่งเขตพื้นที่ทำกินกับพื้นที่ป่าให้มีความชัดเจนเพื่อลดการบุกรุกพื้นที่ป่า สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการปลูกไม้ผลหรือ ไม้เศรษฐกิจเพื่อทดแทนพืชไร่ สร้างอาชีพทางเลือกใหม่ให้ประชาชน สร้างกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรเพื่อป้องกันการเก็บหาของป่าผิดวิธีเกินความจำเป็นและเกินศักยภาพกำลังการผลิตของพื้นที่ป่าไม้ ส่งเสริมให้ประชาชนมีการนำของป่าที่มีการใช้ประโยชน์มาปลูกเพื่อลดการไปเก็บหาเพื่อลดการเสื่อมโทรมพื้นที่ป่า เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณให้ประชาชนมีการปลูกป่าในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมโดยอาจจะส่งเสริมให้นำพันธุ์ไม้ที่ประชาชนใช้ประโยชน์มาปลูกรวมกับพันธุ์ไม้ป่า เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

12. สรุปและข้อเสนอแนะ

12.1 สภาพทางด้านเศรษฐกิจสังคม

พบว่าตัวแทนครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 53.5 เป็นเพศชายส่วนมากมีอายุอยู่ในช่วง 30-40 ปีร้อยละ 44.4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 5-7 คน ร้อยละ 76.5 เฉลี่ย 6.05 คนต่อครัวเรือน แรงงานในครัวเรือนอยู่ในช่วง 2-4 คนและ 5-7 คนต่อครัวเรือน ร้อยละ 56.1 และ 43.9 ตามลำดับเฉลี่ย 4 คนระดับการศึกษาตัวแทนครัวเรือนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 42.6

การประกอบอาชีพของครัวเรือนตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 65.6 นอกนั้น

ประกอบอาชีพนอกการเกษตรกรรม (ได้แก่ เก็บหาของป่า รับจ้าง ค้าขาย และอื่นๆ) คิดเป็นร้อยละ 34.3

รายได้รวมต่อปีของครัวเรือนตัวอย่างพบว่ามีส่วนใหญ่มิรายได้มากกว่า 50,000 บาทต่อปีร้อยละ 30.9 รายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 67,340.35 บาทต่อปี รายได้สูงสุดอยู่ที่ 312,500.00 บาท และรายได้น้อยสุด 7,812.50 บาท รายได้ทั้งหมดมาจากอาชีพทั้งในเกษตรกรรม และนอกเกษตรกรรมซึ่งรายได้เกินกว่าครึ่งมาจากการเก็บหาของป่า

รายจ่ายรวมต่อปีของครัวเรือนตัวอย่างพบว่ามีส่วนใหญ่มิรายจ่ายอยู่ในช่วง 15,000-25,000 บาทต่อปี ร้อยละ 32.6 รายจ่ายเฉลี่ย 52,428.67 บาท รายจ่ายสูงสุดอยู่ที่ 265,625.00 บาท และรายจ่ายน้อยสุด 3,906.25 บาท รายจ่ายเกิดจากสิ่งที่จำเป็นในครัวเรือน (อาหาร เสื้อผ้า เป็นต้น) อุปกรณ์ทางการเกษตร การศึกษา ค่ารักษาพยาบาล ค่าเดินทาง (เก็บหาของป่า) และรายจ่ายอื่นๆ

ครัวเรือนตัวอย่างส่วนมากมีจำนวนพื้นที่ถือครองจำนวน 2 แปลงร้อยละ 58.7 รองลงมาคือ 1 แปลง และ 3 แปลงร้อยละ 33.9 และ 7.4 ตามลำดับ

ขนาดพื้นที่ถือครองส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 5-15 ไร่ ร้อยละ 55.7 เฉลี่ยอยู่ที่ 13.23 ไร่ การได้มาของพื้นที่ทั้งหมดมาจากรัฐมอบให้และไม่มีเอกสารสิทธิ พื้นที่ถือครองส่วนใหญ่อยู่นอกพื้นที่ป่าสาธิต และต้นแบบ ร้อยละ 93.5 และมีการใช้ประโยชน์ใน 3 ลักษณะคือ ที่อยู่อาศัย ร้อยละ 4.3 พื้นที่ทำกินร้อยละ 7.0 และที่อยู่อาศัยรวมกับพื้นที่ทำกินร้อยละ 88.7

ตัวแทนครัวเรือนเกือบทั้งหมดมีความรู้ในการอนุรักษ์ร้อยละ 97.8 และอีกร้อยละ 2.2 คือมีความรู้ในการอนุรักษ์ปานกลาง

12.2 มูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

จากการประเมินพบว่าร้อยละ 63.9 ของครัวเรือนตัวอย่างมีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้จำแนกเป็น 9 ประเภทได้แก่ไม้ไผ่ พืชผัก แมลงกินได้ ไม้ใช้สอย ไม้พิน

สัตว์ป่า หน่อไม้ หวายและเห็ดซึ่งมีปริมาณไม้ไผ่ที่เก็บหาได้ต่อปี 11,829.57 ตำรวมมูลค่า 237,341.74 บาท ปริมาณพืชผักที่เก็บหาได้ต่อปี 46,822.00 ตำรวมมูลค่า 615,155.87 บาทปริมาณแมลงกินได้พบว่ามีกรเก็บหาแมลงกินได้ต่อปี 4,303.94 กิโลกรัมรวมมูลค่า 232,434.78 บาทปริมาณไม้พินพบว่ามีกรใช้ประโยชน์ต่อปี 631.37 ลูกบาศก์เมตรรวมมูลค่า 217,821.52 บาท ปริมาณสัตว์ป่ามีการเก็บหาได้ต่อปี 1,033.04 กิโลกรัมรวมมูลค่า 105,628.70 บาทปริมาณหน่อไม้มีการเก็บหาได้แก่ ต่อปี 19,853.80 กิโลกรัมรวมมูลค่า 468,385.36 บาทปริมาณหวายที่กรเก็บหาได้ต่อปี 581.52 กิโลกรัมรวมมูลค่า 59,658.26 บาทปริมาณเห็ดที่เก็บหาต่อปี 10,553.13 กิโลกรัม รวมมูลค่า 1,528,482.52 บาท

12.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้

ผลการทดสอบที่เป็นตามสมมติฐานได้แก่รายได้ของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง และระยะทางในการไปเก็บหาของป่าส่วนในปัจจัยอื่น นอกจากนี้ไม่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้

12.4 แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่

ซึ่งวิเคราะห์จากสภาพปัญหาของการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ซึ่งสามารถกำหนดแนวทางในการจัดการได้แก่ มาตรการในการใช้ประโยชน์และมาตรการในการอนุรักษ์

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาพบว่ามีกรใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ประเภทเห็ดเป็นจำนวนมากต่อปี โดยเฉพาะเห็ดปกที่มีราคาสูงดังนั้นควรมีการศึกษาสภาพนิเวศของเห็ดปกส่วนในประเภทอื่นควรส่งเสริมให้มีการนำมาปลูกตามหัวไร่ปลายนาเพื่อลดปริมาณที่ไปเก็บหาในป่าและควรทำการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ป่าด้วย

13. เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงาน นายกรัฐมนตรี. 2005. นโยบาย และยุทธศาสตร์ป่าไม้ปี 2020 สปป. ลาว
- [2] กระทรวง เกษตร และป่าไม้ กรมป่าไม้. 2006. กฎหมายป่าไม้ สปป. ลาว
- [3] คำเหล็ก ไชดาลา และคณะ. 2000. เครื่องป่าของดงที่มีคุณค่าใน สปป. ลาว
- [4] วิสูตร อยู่คง. 2549. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการใช้ประโยชน์ของป่าอย่างยั่งยืน : ประสบการณ์จากคณาภิบาล ในชุมชนลูกโลกสีเขียว: บทเรียนสู่ความยั่งยืน. คณะทำงานลูกโลกสีเขียว บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)
- [5] สมศักดิ์ สุขวงศ์. 2550. การจัดการป่าชุมชน: เพื่อคนและเพื่อป่า
- [6] ปกรณ์ จริงสูงเนิน. 2540. การจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชนเพื่ออนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร. (คำบรรยายนำเสนอรายงานการศึกษา ต่อคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์วุฒิสภา. 2 มีนาคม 2540 ณ โรงแรมเวสติน จังหวัดเชียงใหม่)
- [7] วนิตา สุบรรณเสณี. 2539. ของป่าในประเทศไทย. ส่วนวิจัยและพัฒนาผลิตผลป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- [8] สมศักดิ์ สุขวงศ์. 2531. การจัดการป่าไม้เพื่อแก้ไขปัญหาป่าไม้, น. 29 – 30. ใน สถาบันวิจัยสังคม
- [9] สุบงกช จามิกร. 2536. สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- [10] เกษม จันทร์แก้ว. 2540. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- [11] ครรชิต โล่คำ. 2545. รายงานกรณีศึกษาเพื่อพัฒนาป่าชุมชนเรื่องการพึ่งพิงป่าชุมชนบ้านโนนตะวัน ตำบลนาดอกคำ อำเภอนาดัง จังหวัดเลย. สำนักงานป่าไม้จังหวัดเลย.
- [12] จุฬารัตน์ ขุนแสน. 2544. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเศรษฐกิจสังคมกับการใช้ประโยชน์จากของป่าชุมชนรายรอบอุทยานแห่งชาติแม่จริม จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [13] ธนะภักดิ์ คุณศรีสุขคนธ์. 2545. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อระดับการพึ่งพิงผลผลิตของป่าจากป่าโปร่งขุนเพชร จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย เกษตร ศาสตร์.
- [14] ธีรวุฒิ ขวัญสมบัติ. 2548. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ป่าเขาแม่แก่ของราษฎร ตำบลวังจี้ อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [15] นพดล ภูววิมล. 2545. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านโลกสะอาด ตำบลหินลาด อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [16] รัชนิวรรณ พิมพ์ศิริกุล. 2547. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าพันดอน -ปะโค อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [17] วิสิทธิ์ชัย เขตสกุล. 2544. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเศรษฐกิจสังคมกับการใช้ประโยชน์จากของป่าของชุมชนรายรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

[18]สุเทพ บุญประคอง. 2543. สภาพเศรษฐกิจสังคมและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบริเวณพื้นที่แนวกันชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน (รอยต่อ 5 จังหวัด) จังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

[19]ศิริมาศ พาทูร์ักษ์. 2549. การพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรที่อาศัยอยู่ในและรายรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.